

Nick van Eekeren vindt het noodzakelijk om thema's als dierenwelzijn, huisvesting en milieu beter te combineren en te zoeken naar totaaloplossingen. Frank Wijnands ziet kansen in onderzoek samen met de gangbare landbouw. Het zijn twee opvallende standpunten die naar voren komen tijdens een gesprek tussen de twee onderzoekers over dertig jaar onderzoek.

Dertig jaar biologisch landbouwonderzoek

De gangbare sector als nieuwe bondgenoot

Onderzoek: wat is de waarde ervan? Frank Wijnands: "De omzet in de biologische sector groeit 10 %. Jaar na jaar. Dat doet geen sector ze na. Aan die groei en de verankering van de biologische landbouw in de maatschappij draagt het onderzoek bij. Onderzoek dat dertig jaar geleden mondjesmaat aanwezig was, maar in de jaren negentig een vlucht nam, omdat de biologische landbouw steeds serieuzer werd genomen als een uitweg voor de milieuproblemen in de gangbare landbouw. De waarde van onderzoek is dat je de ondernemers in de biologische sector zo goed mogelijk helpt bij het verwezenlijken van hun ambities. We reiken oplossingen aan voor praktische problemen, maar kijken ook naar de bedrijfsvoering als geheel. Verder doen we niet klakkeloos wat ondernemers vragen. We nemen ook ruimte om kritische vragen te stellen. Dat verrijkt de discussie over de koers van de biologische sector." Van Eekeren bevestigt dit: "Aan de 'binnenkant' richten we met ons onderzoek op verdere ontwikkeling van de sector. Naar de 'buitenkant' – de markt, de consumenten – toe laten we zien dat biologisch duurzamer, smakelijker en gezonder is. We moeten ons daarbij niet blind staren op elk afzonderlijk stofje, maar het product in zijn geheel zien. Neem biologische zuivel. Die scoort goed op onverzadigde vetzuren, maar belangrijker nog is dat uit onderzoek blijkt dat kinderen die biologische zuivel gebruiken, 30 % minder last hebben van eczeem."

Beeldvorming

Wat betreft de 'buitenkant' signaleert Van Eekeren dat consumenten soms een iets te idealistisch beeld hebben over biologische landbouw. Honderd procent biologische mest en geen gebruik van spuitmiddelen; dat is wat mensen erbij denken. De praktijk is nog net iets anders. "We zijn er wel mee bezig. Hoe dan ook: het is belangrijk om aan het beeld van consumenten te voldoen om het vertrouwen te behouden." Wijnands denkt dat het wel losloopt. "Consumenten die biologische producten kopen, hebben vertrouwen, maar ze

mogen de sector zeker ook aanspreken op wat zij van bio verwachten. De biologische landbouw werkt continu aan verbeteringen. De laatste vijf jaar vooral via het kennisnetwerk BioConnect. Zo behoud je de geloofwaardigheid."

Netwerken

Vóór het BioConnect-tijdperk werkten praktijknetwerken als Bioveem voor de melkveehouderij en Biom voor de akkerbouw (1998-2005) aan verbeteringen. Pioniers en onderzoekers werkten gezamenlijk aan bedrijfsontwikkeling. "Dit waren goede projecten, maar ze werden door onderzoekers aangestuurd. Het was belangrijk ondernemers meer zeggenschap te geven," zegt Wijnands. "Die aansturing van het onderzoek wordt sinds 2004 vanuit het kennis- en innovatienetwerk BioConnect opgepakt. De nauwe samenwerking tussen de sector en het onderzoek is uniek." Van Eekeren vult aan: "Ondernemers, adviseurs en onderzoekers zijn partners. Daardoor ontstaat maatwerk. We hebben een participatieve werkwijze ontwikkeld, met netwerken, die als voorbeeld dient voor de gehele landbouw. Het oppakken van boereninitiatieven en -innovaties is nu geaccepteerd als onderzoeksmethode. De biologische landbouw is een kraamkamer van hoe je in een sector effectief innoveert en heeft resultaten geboekt die doorsijpelen naar de gangbare landbouw."

Dit type onderzoek werkt, zoveel is voor Van Eekeren duidelijk. Wel richt de aandacht in BioConnect wat hem betreft zich te veel op losstaande onderwerpen. "Het bedrijfsstelsel en de onderlinge verbanden tussen thema's zoals dierenwelzijn, huisvesting en milieu komen minder aan bod. We moeten die zaken combineren en in balans brengen. Onderzoek naar detailonderwerpen en grotere verbanden voeden elkaar. Kijk naar het antibioticavraagstuk. Om de veehouderijsector antibioticavrij te krijgen, moet je de hele bedrijfsvoering meenemen: van bodem, voeding, huisvesting tot de houding van de veehouder. Pas dan bied je totaaloplossingen en geen deeloplossingen."

Frank Wijnands: "De biologische sector moet constant laten zien dat ze serieus aan verbeteringen werkt."

Nick van Eekeren: "Partnerships tussen ondernemers, advies en onderzoek leidt tot een effectieve innovatie van de sector."

Foto Ria Dubbedam

Nieuwe kansen

BioConnect houdt eind 2012 op. Hoe moet het dan verder met het onderzoek? Met spanning en goede verwachtingen kijken de twee onderzoekers naar de vorming van een nieuwe ketenstichting rond biologische landbouw, waarin alle ketenschakels vertegenwoordigd zullen zijn: van boer tot supermarkt. Die organisatie zal zich onder andere richten op kennis en innovatie naast marktontwikkeling en wet- en regelgevingsvragen. Van Eekeren en Wijnands zien hier veel kansen. Voor het eerst kan de biologische sector zich als geheel organiseren, de krachten bundelen en de communicatie met de maatschappij doorzetten. Wijnands ziet voor de toekomst ook veel in samenwerking met de gangbare landbouw, iets wat nu mondjesmaat gebeurt. "De biologische landbouw werkt aan doorbraken in duurzaam bodembeheer met bijvoorbeeld het vaste rijpadensysteem en niet-kerende grondbewerking, en doorbaken in dier-vriendelijke houderij zoals de familiekudde, waarbij de behoefte van de koe bepaalt hoe het bedrijfssysteem eruit moet zien. Niet alleen bioboeren zitten in de netwerken rondom deze onderzoeken maar ook gangbare."

Nieuwe bondgenoten

En dat vindt Wijnands een positieve ontwikkeling. "We krijgen daarmee steun uit onverwachte hoek. We krijgen nieuwe bondgenoten en kansen om ook met pioniers uit de gangbare landbouw samen te werken. Dit kan de ontwikkeling van de biologische landbouw versnellen. Er liggen hier ook kansen voor financiering van onderzoek. Het is goed te beseffen dat samen met gangbaar werken aan gezamenlijke vraagstukken dé weg is." Van Eekeren voegt toe: "Maar om voorop te blijven lopen, is het wel belangrijk dat de biologische sector met een heldere toekomstvisie haar plaats bepaalt. Een goed voorbeeld is de toekomstvisie 2020 van de Natuurweide. Dit zouden andere sectoren in de biologische landbouw ook moeten doen. Alleen dan kan de biologische sector zich blijven onderscheiden en

de gangbare landbouw blijven inspireren op het vlak van duurzaamheid en dierenwelzijn."

Wijnands: "Oké, de context is anders, maar er zijn wel degelijk gezamenlijke vraagstukken. Dat geldt voor bodem en dierenwelzijn, maar ook voor markt en keten. Biologisch heeft veel ervaring in het opzetten van nieuwe ketens: hoe je de logistiek regelt, producten in de schappen krijgt, hoe je de etikettering en verpakking doet. Dit is allemaal interessant voor het tussensegment dat langzamerhand ontstaat voor diervriendelijkere producten. Hier kan het tussensegment wat leren van bio. Maar op sommige punten is het tussensegment weer leerzaam voor bio. Kijk naar De Hoeve, waarbij de aangesloten varkenshouders de dieren niet castreren. Bio kan hiervan leren."

Van olie- naar zonneboer

Het gesprek gaat tot nog toe vooral over onderzoek voor de eerstvolgende jaren. Wat is nu dé opgave voor de komende dertig jaar? Wijnands: "Dat we een omslag maken van 'olieboer' naar 'zonneboer'. Ofwel dat de landbouw klimaatneutraal wordt, dus niet meer afhankelijk is van fossiele bronnen. Dat is de grote uitdaging waar we nog invulling aan moeten geven. Samen met opgaven als duurzaam bodembeheer en dierenwelzijn." ■

Frank Wijnands, werkzaam bij Wageningen UR, is sinds 2004 clusterleider Biologische Landbouw van het LNV-gefinancierde praktijkonderzoek voor de biologische landbouw. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door Wageningen UR en het Louis Bolk Instituut. Na zijn studie landbouwplantenteelt, die hij in 1975 begon, kwam hij terecht in het biologisch landbouwonderzoek op het proefbedrijf Onderzoek Bedrijfsystemen (OBS) in Nagele.

Nick van Eekeren werkt sinds 1997 als onderzoeker bij het Louis Bolk Instituut en is in juni van dit jaar gepromoveerd op 'Graslandmanagement, bodemleven en ecosystemendiensten op zandgronden'. In 1984 begon hij met de studie tropische veeteelt in Wageningen. Daarna heeft hij zeven jaar in de tropen gewerkt als landbouwkundige. Voor Van Eekeren is participatief onderzoek een belangrijk middel om snel vooruit te komen met de biologische landbouw.